

ROUTES & ROOTS

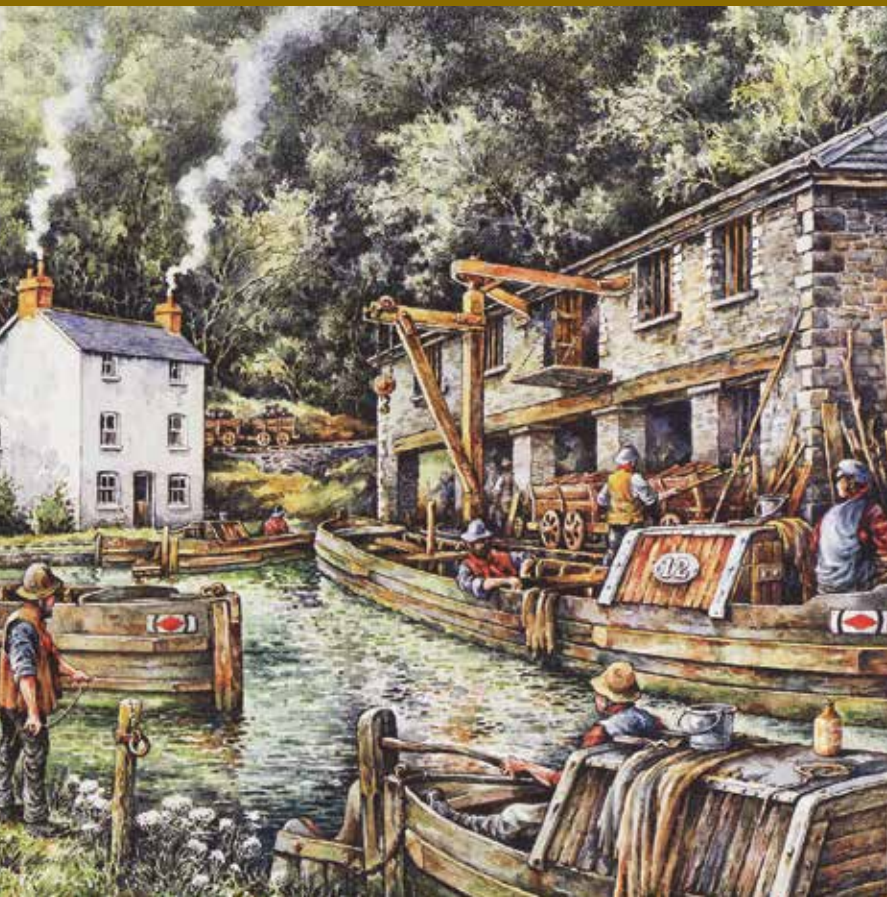
LLWYBRAU A GWREIDDIAU

Circular walk/Approx 4.5 Km (2.8 miles)/1.5 hours

Taith gylch/Tua 4.5 Km (2.8 milltir)/1.5 awr

TREASURE TRAILS LLWYBRAU TRYSOR

TREASURE TRAIL TALES

Welcome to the Blaenavon World Heritage Site! Since the year 2000 this industrial landscape has been recognised as one of the world's top heritage treasures. This is because it is one of the very few places where you can follow the story of the industrial revolution. A story that was first carved into the landscape by an army of people, using little more than picks and shovels, some 200 years ago.

However, this industrial landscape does not reveal its secrets very easily so you will have to get out and discover

its hidden gems for yourselves! To help you, we've created this series of 'Treasure Trails', each one with a tale to tell, treasure to find and challenges to complete along the way.

We hope you have fun exploring the Blaenavon World Heritage Site. By the time you've walked our trails you'll be an expert in reading the landscape, seeing it for what it really is, full of character and historical interest - a true testament to human endeavour.

STORÏAU TEITHIAU TRYSOR

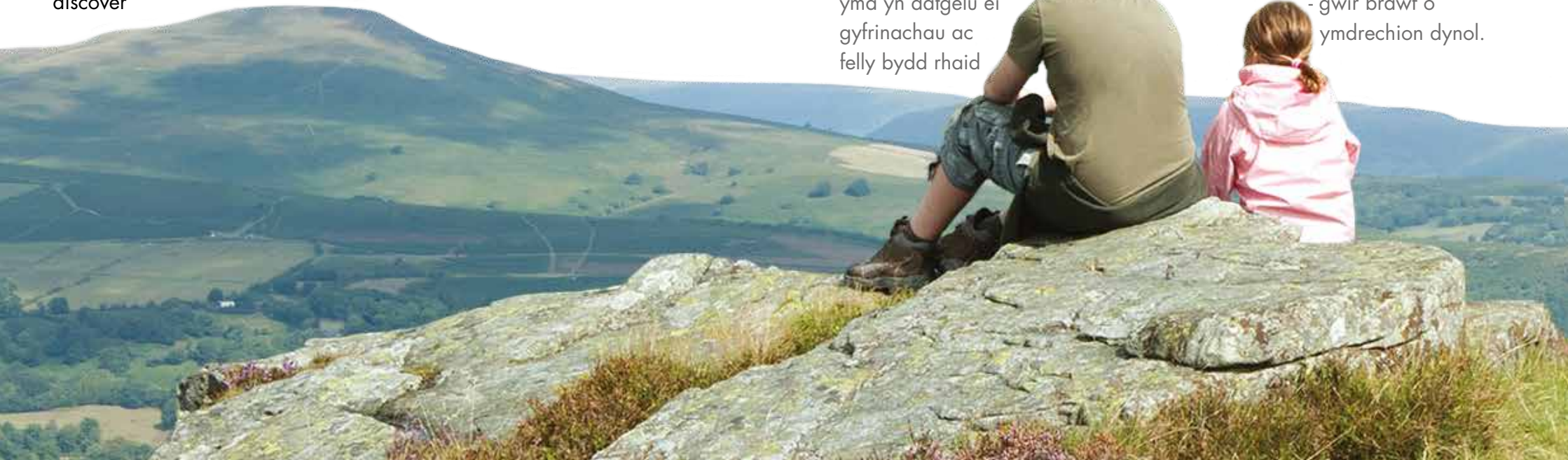
Croeso i Safle Treftadaeth Byd Blaenafon! Ers y flwyddyn 2000 mae'r tirlun diwydiannol hwn wedi'i gydnabod yn un o drysorau pennaf treftadaeth y byd. Y rheswm am hyn yw ei fod yn un o'r ychydig iawn o leoedd lle gallwch ddilyn stori'r chwyldro diwydiannol. Dyma sori a gafodd ei naddu gyntaf yn y tirlun gan fyddin o bobl yn defnyddio fawr ddim mwy na chaib a rhaw, tua 200 mlynedd yn ôl.

Er hynny, nid ar chwarae bach y mae'r tirlun diwydiannol yma yn datgelu ei gyfrinachau ac felly bydd rhaid

ichi fynd ati i ganfod ei drysorau cudd drosoch eich hunain! I'ch helpu, rydyn ni wedi creu'r gyfres yma o 'Teithiau Trysor', bob un â'i stori i'w hadrodd, ei drysor i'w ganfod a'i heriau i'w cwblhau ar hyd y ffordd.

Gobeithio y cewch chi hwyl yn crwydro Safle Treftadaeth Byd Blaenafon. Erbyn ichi gerdded ein llwybrau fe fyddwch yn arbenigwr mewn darllen y tirlun. Byddwch yn gweld beth sydd yno mewn gwirionedd, tirlun llawn cymeriad a diddordeb hanesyddol

- gwir brawf o ymdrechion dynol.

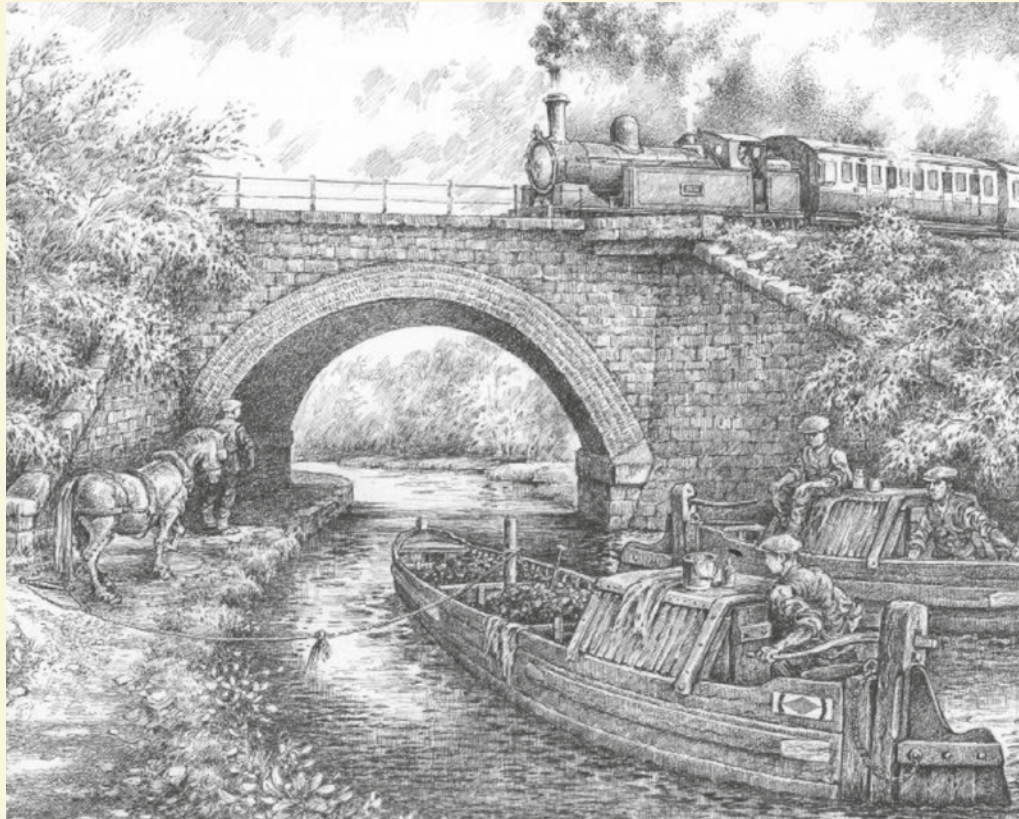

The Boatman's Tale

This route you are on is my old route. Back in the 1870's we used to come thundering up and down this track with our trains. Most times we carried the raw materials to, and finished products from, the ironworks at Tredegar, other times we carried passengers to and from Abergavenny. The Merthyr, Tredegar and Abergavenny Railway, to give the company its full name, was at its peak back then and I was seeing out my working days as a railway guard. Busy it was. Noisy and smelly too. A big difference to working the horse-drawn narrow boats along the canal. I'm a boatman see. It's in my blood. The arrival of the railway was the death of the canal, but for over 60 years the narrow boats provided me, my father and my grandfather with work. Grandad travelled over from Cornwall desperate for a job just as the first sod was cut for the canal not far north of here back in 1795. Navvy he became – and proud to be so he was too. What a testament to their endeavours. All that blood, sweat and clever engineering binding the canal into the very fabric of the mountainside - 23 miles without a change in level in this terrain - incredible!

Nowadays, both my old routes are

busy once more. Walkers, cyclists and a new generation of 'holiday' boatmen are trying their hand at the tiller on the canal. I wonder if they truly appreciate what a working life spent on the water was like some 200 years ago?

The Merthyr, Tredegar & Abergavenny Railway crossing the Monmouthshire & Brecon canal at Govilon.
Rheilffordd Merthyr, Tredegar a'r Fenni yn croesi camlas Mynwy ac Aberhonddu yng Ngofilon.

Hanes y Cychwr

Y llwybr hwn, yr ydych yn sefyll arno, yw fy hen lwybr. Nôl yn y 1870au roeddem ni arfer taranu i fyny ac i lawr y llwybr yma gyda'n trenau. Fel arfer, cario'r deunyddiau crai a'r deunydd gorffenedig oeddem ni yn ei wneud o'r gwaith haearn yn Nhredegar, bryd arall byddem yn cludo teithwyr i'r Fenni ac yn ôl. Roedd Rheilffordd Merthyr, Tredegar

a'r Fenni, i roi enw'r cwmni'n llawn i chi, yn ei hanterth yn y dyddiau hynny ac roeddwn yn treulio gweddill fy nyddiau gwaith yn gwarchod y rheilffordd. Pysur oedd hi. Swnllyd a drewllyd hefyd. Gwahanol iawn i weithio'r cychod culion a dynnwyd gan geffylau ar hyd y gamlas.

Cychwr ydw i welwch chi. Mae e yn fy ngwaed. Dyfodiad y rheilffordd a laddodd y gamlas, ond, cefais i, fy nhad a fy nhad-cu dros 60 mlynedd o waith ar y cychod culion. Teithiodd dad-cu draw o Gernyw yn daer am gael swydd, ar yr union adeg ag y torrwyd y dywarchen gyntaf o'r gamlas nid ymhell iawn tua'r gogledd o'r fan yma nôl ym 1795. Cafodd waith fel labrwr - a balch iawn ohono ydoedd hefyd.

Am dystiolaeth o'u hymdrechion!. Yr holl waed, chwys a pheirianeg ddawnus yn gweu'r gamlas yng nghyfansoddiad y llethrau - 23 milltir heb newid yn lefel y dirwedd - anhygoel!

Heddiw, mae'r ddau o'm hen lwybrau yn brysur unwaith eto. Mae cerddwyr, beicwyr a chenhedlaeth newydd o gychwyr 'ar eu gwyliau' yn ceisio troi eu llaw at lywio ar y gamlas. Tybed a ydynt yn gwerthfawrogi o ddifri sut fywyd oedd gweithio ar y dŵr rhyw 200 mlynedd yn ôl?

Old routes new users!

The routes of our industrial past, carved into the landscape by our canals and railways, have enjoyed a remarkable renaissance in recent years. Having been neglected for decades, volunteer led activity, public investment and entrepreneurial businesses, have combined to create a thriving new industry based on leisure & tourism.

Hen lwybrau, defnyd-dwyr newydd!

Mae llwybrau ein gorffennol diwydiannol, a gerfiwyd yn y dirwedd gan ein camlesi a'n rheilffyrdd, wedi mwynhau adfywiad trawiadol yn y blynyddoedd diweddar. Ar ôl cael eu hesgeuluso am ddegawdau, cyfunwyd gweithgareddau gwirfoddol, buddsoddiad cyhoeddus a busnesau entrepreneuriaidd yn seiliedig ar dwristiaeth a hamdden i greu diwydiant newydd sy'n ffynnu.

Canal Towpath Challenge

To take the challenge you will first need to find the Llanfoist Wharf Treasure Marker... it's a cast iron disc set in the ground, near a bench, just off the canal towpath at Llanfoist Wharf. Once you've found it stand on top and look around. If it's a clear day you'll be able to see a hilltop in the distance. Do you know the name of this hill? What direction do you need to look in to see it? The answers to the challenge can be found on the back cover of this leaflet.

Her Llwybr Halio'r Gamlas

I gwblhau'r her, yn gyntaf rhaid dod o hyd i Farc Trysor Glanfa Llan-ffwyst... disg haearn bwrw ydyw wedi ei osod yn y ddaear, yn agos at fainc, ychydig oddi ar lwybr tynnu'r gamlas yng Nglanfa

Llan-ffwyst. Unwaith y byddwch wedi dod o hyd iddo, arhoswch arno ac edrychwch o'ch cwmpas. Os yw'n ddiwrnod clir fe welwch gopa bryn yn y pellter. Ydych chi'n gwybod enw'r bryn? I ba gyfeiriad sydd angen i chi edrych er mwyn ei weld? Mae'r atebion i'r her ar gefn clawr y daflen yma.

BLAENAVON INDUSTRIAL LANDSCAPE

TIRWEDD DDIWYDIANNOL BLAENAFON

Routes and Roots Trail

The Trail is a circular walk of approximately 4.5 Kms (2.8 miles) which is suitable for families with younger children and should take 1.5 hours to complete. For your own safety it is recommended that you wear stout footwear and warm waterproof clothing.

Llwybr Llwybrau a Gwreiddiau

Mae'r llwybr yn daith gylch tua 4.5 Km (2.8 milltir) sydd yn addas i deuluoedd â phlant iau, a dylai gymryd tua 1.5 awr i'w gwblhau. Er eich diogelwch, awgrymir eich bod yn gwisgo esgidiau cryfion a dillad glaw, cynnes.

Information/Gwybodaeth

We hope you have fun exploring the Blaenavon World Heritage Site.

For more information visit www.visitblaenavon.co.uk or contact the Blaenavon World Heritage Centre on 01495 742333.

Gobeithiwn y cewch hwyl yn crwydro Safle Treftadaeth y Byd Blaenafon. I gael mwy o wybodaeth ewch i www.visitblaenavon.co.uk neu cysylltwch â Chanolfan Treftadaeth y Byd Blaenafon ar 01495 742333.

Tel/Ffôn: 01495 742333
www.visitblaenavon.co.uk
blaenavon.tic@torfaen.gov.uk

Answer to Canal Towpath Challenge: Well done if you spotted the 'Little Skirrid' in an east northeast direction. Hard luck if the weather has spoiled the view this time around! Little Skirrid is one of the so-called seven hills of Abergavenny. Can you name the others?
Ateb i Her Llwybr Halo'r Gamlas: Da iawn chi os welsoch chi 'Ysgyryd Fach' i gyfeiriad y dwyrain gogledd ddwyrain. Hen dro os na welsoch yr olygfa y tro yma oherwydd y lwyddi! Ysgyryd Fach yw un o'r saith br yn y Fenni.
Fedrwch chi enwi'r lleill?

